

Yalın Alpay

Yapı(t)söküm

DESTEK YAYINLARI: 1382

SANAT: 4

YALIN ALPAY / YAPI(T)SÖKÜM

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumaloğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Yayın Koordinatörü: Özlem Esmergül
Editör: Özlem Esmergül
Kapak Tasarım: Işıl Ilgıt Şimşek
Sayfa Düzeni: Işıl Ilgıt Şimşek
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları: Kasım 2020

5. Baskı Ocak 2021

7. Baskı Şubat 2021

Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-625-441-021-5

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkan.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari
www.destekmedyagrubu.com

Kitabın editöryel ve yazımsal düzeltisi yazar tarafından yapılmıştır.

Deniz Matbaa Mücellit - Çetin Koçak
Maltepe Mahallesi Hastane Yolu Sok No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul
Sertifika No. 48625

Yalın Alpay
Yapı(t)söküm

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
I	
RESİM	
Da Vinci'nin "Sfumato"su	19
Picasso'nun Mavi ve Pembe Dönemleri	24
Devrim Erbil Resminin Plastik Özellikleri.....	35
Kusursuza Yergi: Bubi	44
Nevhiz'de Yaşam: Ömür Boyu Düşüş.....	53
Varlığın Yüze Hâkimiyeti: Fevzi Karakoç'ta Evren-Figür İkiliği	65
Civan Aydın'da Derinliğin Yüz(ey)e İzdüşümü: Benzerliğin Ruhi Açılımı	70
Alpay Aksayar'da Gerçeküstü Sızıntılar: "Onlar"	82
Necmi Gürseler'in Arı Benlik Haritası: Kolektif Bilinçdışı'nın Evrensel İlişkiler Yumağı	88
Abidin Dino Olmak.....	100
Fikret Mualla'nın Resmi Taklit Edilebilir mi?	102
Devrim Erbil Resminde Ağaçlar.....	109

Resimde “Devrim”: Ritmin Simülasyonu	118
Yabancıların Türk Resmine İlgisindeki Dönüşüm: Koleksiyonerlerin İranlı Koleksiyonerlerle Yer Değiştirışı	124
Kendiliğindenliğe Övgü: Gerçeküstücülük	129

II

HEYKEL

Durağan Figürlerin Akışkan Formları: Mahmut Aydın Heykelleri	135
---	-----

III

MÜZİK

Chopin’ın Arafı: “Ya Da”	147
Müziğin Matematikçisi: Bach	153
Mozart: Filarmoninin Yoksul Şövalyesi	158
Klasik Müzik Tarihi Soylularının Şeceresi	162
Tasavvurun Temsil Yengisi: Beethoven’da Neşe Tasviri	165

IV

EDEBİYAT

Kafka’nın Mikro Evreninde Avrupa’nın Makro Sarsılışları	175
Dostoyevski’nin Yeraltı İnsanı: Kendi Kötülüğümü İsteyemiyorsam Özgür İrade Ne İşime Yarar?	179

Nabokov'un Rus Edebiyatı Dersleri	182
Murat Menteş'in <i>Antika Titanik</i> 'inde Trans-Gerçeklik: Tüm Bileşenlerin Aynı Anda Değiştiği Bir Evrende Anlatı Kurmak.....	187
Chuck Palahniuk'un Tabu Kırıcılığı: Kimlikleri Terk Etme Kışkırtıcılığı.....	192
Mişima'nın Uyumsuzluğu: Cinayet ile İntihar Arasındaki Sarkaç	196
Ebu Hurafe'nin Hurafeler Arası Avangart İlişkisi	200
Kusursuz Bir Nihilist: Thomas Bernhard	207
Kaybeden Bir Kazanan: Stefan Zweig	215

V

ÇİZGİ ROMAN

Antonio'nun Esareti: Altarriba'nın <i>Uçma Sanatı</i> 'na İlişkin Bir Analiz Denemesi	223
Yoksa Tenten İrkçi mi?	230
Cumhuriyetin İlk Ajanı.....	240

VI

SİNEMA

Ağır Sorunları Hafife Alma Sanatı: Woody Allen'da Çaresizliğin Gülünçlüğü	247
---	-----

VII

SÖYLEŞİLER

Yalın Alpay Sohbeti	253
Prof. Dr. Ali Akay’la Çağdaş Sanat Üzerine.....	259
Ali Akay: “Çağdaş sanatın, ‘İçinin Boş’ olması söz konusu olamaz.”	277
Yalın Alpay: “İstanbul Art Show, kendisini alternatif değil, ana akım bir sanat fuarı olarak konumluyor.”	302
Yazıların Yayımlandığı Yayınlar	309

ÖNSÖZ

Sanat, arı haliyle tanımlanmaya direnen, mekâna ve zamana göre kendisini farklı özelliklerle donatabilen, ödevlerini, görünümlerini, içeriğini değiştirebilen muğlak bir arayüz gibidir. Farklı dönemlerde, yaşamın materyal bileşenlerinin görsel, işitsel ya da metinsel taklidi olur; dini inançların ve öykülerin betimleyicisine evrilir; seküler yaşamın önde gelen aktörlerinin itibar araçlarına dönüşür; ulusçu yaklaşımların pekiştiriciliğini üstlenir; ve sonunda kendisini herhangi bir varlığın, duygunun ya da nesnenin aracısı olarak konumlamayı aşarak, bizzat kendisi olarak kurar hale gelir, kendi kendisinin referansı olur. Günümüzdeyse, sanat yaratıcısı özne olma tekeli elinde tutan insan, imtiyazını yapay zekâyla paylaşımaya açıyor.

Sanatın, bu kronolojik evriminde, sözcüğün işaret ettiği anlam sürekli değişir. Kavramın içeriği dönüşse de, bazı eleştirmenler ve izleyiciler, sanatı geçmiş tanımlarla yorumlamaya devam ederler. Böylece eski paradigmalarda direten gözler için, yeni sanatsal açılımlar anlamlarını yitirir. Bununla birlikte yeni paradigmalarda, eski yapıtları yorumlamak olasıdır. Sanat, yorum olanaklarını sınırsız tuttuğu sürece kendisidir. Yorumlanabilme kapasitesi kapanıp, sanat yapıtı sınırlı egemen yorum(lar)a sıkıştığında, hazır nesne ve kitsch'e yaklaşır. Bu nedenle sanatın kendisini var etmesinde sanat yorumları, sanatçı ve izleyici kadar önemlidir.

Sanat, muğlaklığıyla sayısız yorum olanağına açılrsa da, yorumlar arasındaki kalite farkı kendisini sezdirir. Kendisini sanat yapıtının itibarına yaslayan yorumlar yerine, isabetli plas-

tik okumalar yapan, yapıtların felsefelerini rasyonel dizgelerle açıklayabilen, kimi zaman yapıtların gizli kalan özelliklerini deşifre eden, bazen de yepyeni ve yaratıcı yorumlarla, sanat yapıtının, yaratıcısının da yabancı kalabileceği yepyeni açılımlar üretmeyi başaran analizler ortaya çıktığında, sanat yapıtının etki alanı da, niteliği de, kavranabilirliği de derinleşir.

Bu ciltte, resim, heykel, edebiyat, müzik ve sinema üzerine, *Varlık*, *Rh Sanat*, *İstanbul Art News*, *Ot*, *Andante*, *Sabit Fikir*, *Radikal Kitap*, *Hürriyet Sanatkitap*, *Akşam Kitap*, *Robb Report*, *Gölge* gibi yayınlarda, sanat kitaplarında ve sanatçı kataloglarında yazdığım çeşitli yazıları bir araya getirdim. Yazıları çok severek yazdım. Kalitelerine karar vermek ise okuyuculara kalacak.

Bu yolculukta önceden tanımadığım fakat tanıdıkça çok sevdiğim insanlarla tanıştım. İlk edebiyat yazılarımı *Akşam Kitap*'ın, 2012-2013 yıllarındaki editörü Eyüp Tatlıpınar'ın davetiyle yazdım. Ne acı bir durum ki, Eyüp bu yayından, benim Thomas Bernhard ile ilgili bir yazımda kullandığım "nihilist" ifadesini, o dönemde değişime giren gazete yönetimine karşı savunmak zorunda kalarak istifa etti. Bizim dostluğumuz ise gelişerek sürdü, Eyüp'ten her zaman karşılıksız ve koşulsuz destek gördüm. Şimdilerde işbirliğimiz televizyon yayıncılığında ve başka alanlarda sürüyor. Ona büyük bir teşekkür borçluyum.

Resim üzerine yazmaya, 2016'da yayımladığım *Moualla'nın Sanatı* adlı Fikret Mualla monografisi kitabımla başladım. Resim yazılarımın rafineleşmesi, 2018'in ilk günlerinde, daha sonra çok yakın dostlar olacağımız Devrim Erbil'le tanışmamla ve daha tanıştığımız gün onun sanatı hakkında bir kitap yazmama karar vermemizle gerçekleşti. Devrim Hocam'la aramızda yoğun bir sevgi oluştu. Aynı semtte de oturmamızın avantajıyla çok sık görüşme şansı bulduk, çok neşeli günler geçirdik, yeri geldiğinde dertleştik, sırlarımızı paylaştık, karşılıklı akıl danış-

tık. Türkiye'nin pek çok ilinde gerçekleştirdiği sergi açılışlarına birlikte gittik, resmi üzerine pek çok konuşma yapma, pek çok sergi kataloğunun metnini yazma fırsatı buldum. Çok sayıda televizyon programına birlikte konuk olduk. Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Büyük Ödülü'nü kazandığı 2019 yılında ödül töreninde resminin özelliklerini anlatacak kişi olarak beni seçti. Sanat dünyasının pek çok önemli aktörüyle onun atölyesinde tanıştım, birlikte dev bir Leonardo da Vinci projesi için Fransa'ya gittik. Sanat direktörü olduğum *İstanbul Art Show* sanat fuarında iki yıl üst üste birlikte projeler ürettik. Devrim Hocam bana öğütlerle değil (öğüt vermeyi sevmez) fakat günlük yaşamındaki bazı ayrıntılarla farklı insan bir model sundu ve bu model beni çok daha sosyal, dışadönük ve sevecen kıldı. Benim için radikal fakat tümüyle iyi anlamda bir dönüşüm oldu. Devrim Hocam'a ne kadar teşekkür etsem az. Benim için yeri eşsizdir, doldurulamaz.

Sanat yazılarımın çoğunluğu *Varlık* dergisinde yayımlandı. *Varlık*'ta yazmaya, Prof. Dr. Nilgün Tural'ın beni, derginin bir sayı dosyasına yazar olarak katılmam için davet etmesiyle başladım. O zamanlar Nilgün'le tanışmıyorduk ancak yazılarını *Varlık*'tan takip ediyor ve yazdıklarına hayranlık duyuyordum. O da beni *Yalanın Siyaseti* adlı kitabımdan bulmuştu. Yazı davetini e-postamda gördüğüm gün benim için bir dönüm noktası oldu. Nilgün'ü ilk görüşüm ise dergide yazmaya başladıktan bir küsur yıl sonra oldu. *Varlık* dergisinin 86. yıldönümü için gerçekleştirilen 2019 yılındaki etkinlikte konuşmacılar olarak derginin editörü Mehmet Erte; dergi yazarlarından Burak Süme, Nilgün Tural ve beni tercih etmişti. Bu dörtlü, bir masada *Varlık* üzerine konuşmalar yaptık ve Nilgün'le ilk kez o zaman karşılaştık. Sıra dışı kavrayışı ve sınır tanımayan çalışkanlığıyla, giderek sığlaşmaya yüz tutan düşünce dünyamızın nadir derinliklerinden Nilgün, bugün yakın bir dostum. Her

zaman destek olmak, imkânlarını koşulsuzca paylaşmak ister. Benim için çok önemli ve kıymetli; ona çok teşekkür ediyorum. Kendisine teşekkür ettiğim için muhtemelen bana kızacaktır çünkü ne Profesör titrinin yazılmasından, ne sonuna kadar hak ettiği övgüleri duymaktan, ne de kamusal alanda kendisinden söz edilmesinden hoşlanır. Olsun, azar işitmeyi göze alıyorum ve tekrarlıyorum: Nilgün, iyi ki varsın...

Varlık dergisine girişim Nilgün Tunalı'la, devam edişim ise derginin editörü Mehmet Ert'e'nin bana duyduğu güvenle oldu. *Varlık*'a gönderdiğim ikinci yazım olan "Devrim Erbil Resminde Ağaçlar" yazısı için o zamanlar tanışmadığımız Mehmet, katıldığı bir televizyon programında özel bir yer ayırdı, yazım üzerine bir yazarın duyabileceği en gurur verici övgüleri sıraladı. Türkiye'nin en köklü (*Varlık* 1933 yılından beri aralıksız yayımlanıyor) dergisinin editöründen bunları duymak beni sanat üzerine yazmayı sürdürmeye motive etti. Bana bu mecrada bir yer açan Mehmet'e çok teşekkür ederim. İlk telefon konuşmalarımızın birisinde, *Varlık* dergisi editörünün en önemli görevlerinden birisinin Türk kültür yaşamına yeni yazarlar arayıp bulmak ve kazandırmak olduğunu söylemişti. Kendimi de –en azından sanat yazıları bağlamında– bir miktar bu kontenjana dahil görüyorum; Mehmet'in varlığının ve kendisine biçtiği ödevin yeni yazılar üretmemde çok etkili olduğunu düşünüyorum. İtiraf etmem gerekirse, bugüne kadar en çok *Varlık*'ta yazmaktan haz duydum. Umarım bu işbirliği uzun yıllar boyunca sürer.

Rh Sanat'ta yazmam için daveti, sevgili dost Mehmet Ergüven'den aldım. Mehmet Ergüven'le tanışmamızı Devrim Erbil sağladı, ikimizin zihinsel olarak çok iyi uyuşacağımızı düşünüyordu, gerçekten de öyle oldu. Ergüven'in benzersiz estetikteki resim ve sanat denemeleri, kendi özgün biçemimi bulmamda bana en çok ışık gösteren zihinsel tasarımlardı. Kırdığı kalıplar bana dil kullanımında yeni olanaklar ve yaratıcı bağ-

lantılar kurmak için cesaret verdi. Uzak kentlerde yaşamamıza karşın sık aralıklarla açtığı telefonlarda, o dost sesi her duyduğumda mutlu oldum, yazdıklarım, televizyonda konuştuklarım üzerine Mehmet Ağabey'in her daim söylediği olağanüstü güzel şeyler, özgüvenimi pekiştirdi. İçsel dünyanın dışta karşılık görmesi ve bunun Mehmet Ergüven tarafından onaylanması yoluma devam ederken kendi yazdıklarımına daha fazla inanmamı sağladı. Mehmet Ergüven'e çok teşekkür ediyorum. Sesini her duyduğumda, kendisiyle her buluşmamızda mutlu oluyorum, kendisini çok seviyorum.

Ot dergisinde yazmaya başlamam ise bir başka eşsiz dost, Murat Menteş'in davetiyle gerçekleşti. Murat'ı on yıldır basından, çok satan listelerinden ve nitelikli edebiyata gönül veren kişilerin tanıklıklarından biliyordum. 2020 yılının Nisan ayının hemen başında, Covid-19 salgını yüzünden hepimizin evlere kapandığımız bir günde tanımadığım bir numara tarafından arandım. Telefonu açtığımda karşıdaki güvenli ses "Ben, Murat Menteş" dedi. Beni Flu TV'de yaptığım programlarda tanımış ve telefonumu ortak bir tanıdığımızdan almış. Murat'ın aklımdan çıkmayan ikinci cümlesi şu oldu: "Türkiye'de okumuşların çoğu ideolojik aydındır, siz ise parlak bir 'kamusal aydın'sınız." Sanırım bir kakhaha attım ve Murat'la daha telefonda bile olsa, tanışır tanışmaz elektriğimiz kesinlikle çok uyuştu. Önce telefonlaşmaya, ardından görüşmeye başladık. Murat'la gerçekleştirdiğimiz entelektüel sohbetler her seferinde bana başka olasılıkların kapılarını açtı. Aşırı parlak zekâsı, şaşırtıcı donanımı, bu özelliklerden de nadir bulunan bir bileşenle, gerçek bir iyi kalple birleşmiş çok kıymetli biridir. Murat'ın dünyasında kişiler yoktur, kavramlar vardır; gerçek bir sohbet ancak Murat ve onun gibi zihinlerle mümkündür. Her sohbetimizden çok haz ve feyiz aldım. Kısa süre içerisinde birbirimizin çeşitli kitaplarını ve yazılarını okuduk, çok geçmeden kendimi *Ot* dergisinde

yazarken buldum. Analitik düşünceyi, yüksek empatiyle destekleme ve Türkçeyi aşırı iyi kullanabilme yeteneğiyle, ne zaman danışsam, elinden geleni yapan, her yazdığım yeni metin için hemen okuma yaparak çok isabetli bildirimler ve eleştiriler getiren harika bir dost oldu. Murat'a birden çok konuda teşekkür borçluyum. Varlığından güç alıyorum.

Sanat yazılarımın bir gün klasik müziği de içerebileceğini düşünmezdim. Bu düş, Türkiye'nin klasik müzik rehberi Serhan Bali'nin beni, Genel Yayın Yönetmeni olduğu *Andante* dergisinde klasik müzik yazmam için davet etmesiyle gerçekleşti. Türkiye'de klasik müzikle ilgilenen herkes gibi ben de Serhan Bali'yi medyadan, yaptığı konuşmalardan, çıkardığı yayınlardan ve çektiği belgesellerden tanıyor ve ciddi bir hayranlık duyuyordum. Meğer eşzamanlı olarak Serhan Ağabey de medyadan, kitaplarımdan, makalelerimden beni benzer duygularla takip ediyormuş. Önce sosyal medyada başlayan iletişimimiz, Taksim'deki Pandora kitabevinde karşılaşp birlikte üniversite mezunları yemeğine gitmemizle tanışıklığa dönüştü. Daha ilk anda başlayan dostluk, Serhan Ağabey'le aramızda gelişerek sürdü. Serhan Bali'nin Türk kültür yaşamında çok farklı bir ödevi yüklendiğini, sağladığı tutamak noktasının biricik olduğunu düşünüyorum. Yazılarıma duyduğu güveni, övgülerini görmek, bunları en içten şekilde yansıtmaya tanık olmak, yeni müzik yazıları yazmak için en büyük motivasyon, ona çok içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Bunlardan başka, her zaman bana çok katkıları olmuş yakın dostlarım oldu. Prof. Dr. Emre Alkin'in bende ki yeri bambaşkadır. Birlikte çok mücadeleye girdik, zaman zaman hırpalandık ama öyle sanıyorum ki hep kazandık. Her zaman son derece pozitif, sevecen, olanaklarını tümüyle paylaşmaya hazırdır. Birbirimize 2004'ten beri hep omuz verdik ve bunu hiçbir zaman zorunluluktan yapmadık, birbirimizi sevdik ve birbiri-

mize inandık. Emre Hocam, bana ve yeteneklerime koşulsuz inanan ilk kişidir. Daha önce de bana ve yeteneklerime inanan pek çok kişi oldu fakat inancı koşullardan bağışıklaştıran Emre Hocam'dır. Her zaman yeni yollar açar, hiçbir iyiliğini anımsatmaz, olumsuz hiçbir şeyi gündeme getirmez, hiçbir ricamı kırmaz. Yüzüne de çok teşekkür etmişliğim vardır, buradan da yinelemek isterim, kendisine pek çok konuda müteşekkirim.

Bir başka koşulsuz destek gördüğüm dostum, bugünlerde profesörlük kadrosu gelmek üzere olan Doç. Dr. Murat Metinsoy. Murat'la 1997'den başlayan serüvenimiz ilk gençliğimizde, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ndeki lisans yıllarımızda Nietzsche, Foucault, demokrasi, ideoloji gibi konularda yaptığımız karşılıklı tartışmalarla yol aldı, ardından Boğaziçi Üniversitesi'nde onun Atatürk Enstitüsü, benim Tarih bölümünde yüksek lisans yaptığımız dönemlerde sohbetlerimiz direniş, aşağıdan tarih, sosyal tarihçilik gibi konulara evrildi. Doktora için yeniden İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümüne öğrenci olarak döndüğümde, Murat bu bölümde Yardımcı Doçent kadrosunda bir üniversite hocasıydı. Birlikte çok güzel anılarımız oldu, Murat her zaman benim için elinden gelen desteğı verdi, akademik yaşamdan çok önceden kopacakken, yüksek lisans eğitimi almaya da, doktora yapmaya da onun telkinleri ve doğrusunu söylemek gerekirse, beni ikna etmesiyle girdim. Böyle bir dosta sahip olmayı gerçek bir imtiyaz olarak görüyorum. Her zaman yanımda olduğu için çok teşekkür ediyorum.

Yaşam sürecime doğrudan ve güçlü bir şekilde etkiyen bir diğerk kişi de İlker Canıklıgil. İlker'le 2018'de tanıştığımız gün yalnızca on dakika konuştuk ve ardından stüdyoya inerek üç "Safsata Savar" bölümü birden çektik. Youtube üzerinden yayına giren bu programların bir anda popülerleşeceği ve geniş kitlelere yayılacağı hiç aklıma gelmezdi. 2020'de ise Flu TV'de yayına soktuğumuz "Boş Modern Sohbetler" serisi daha da büyük bir ilgi gördü

ve bana azımsanmayacak bir özgüven ekledi. İlker'in üzerimdeki ve kariyerimdeki etkisini çok önemsiyorum ve bu konuda kendisine gerçek bir minnet duyuyorum. İlker'le bir dostluk kurmak öyle kolay değil. Pozitif olduğu kadar negatif üretme konusunda da yeteneklidir. Benim kanım, benim onu, onun beni sevdiğinden daha fazla sevdiğim şekilde. Bana kattığı değerler ve sağladığı imkânlar için ona gerçekten teşekkür ediyorum.

Son olarak beni entelektüel alanların tümüne özendiren, felsefe ve sanat sevgisi aşıl原因, seçimlerimde beni her daim özgür bırakan anne ve babama çok teşekkür ediyorum. Asla yargılamayan, hiçbir zaman negatif olmayan, varlıklarıyla mutluluk veren bir çiftler.

Bu teşekkür listesinin sonunda anlıyorum ki kişinin kendi yeteneklerine, çalışkanlığına ve üretimine olduğu kadar, tüm bu süreçleri fark edip, ona destek verecek gerçek dostlara gereksinimi var. Bu konuda özellikle 2018'den itibaren kendimi oldukça şanslı görüyorum. Hepsine bir kez daha müteşekkire olduğumu söylemek istiyorum.

Yalın Alpay
İstanbul, 2020